

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական պալատի կողմից թիվ ԵԴ/33825/02/20 քաղաքացիական գործով 2023 թվականի դեկտեմբերի 15-ի կայացված որոշման պատճառաբանական և եզրափակիչ մասերի վերաբերյալ

15.12.2023 թվական

Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական պալատը (այսուհետ՝ Վճռաբեկ դատարան), 2023 թվականի դեկտեմբերի 15-ին գրավոր ընթացակարգով քննելով Սարգիս Զատիկյանի վճռաբեկ բողոքը ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 11.07.2022 թվականի որոշման դեմ՝ ըստ Սարգիս Զատիկյանի հայցի ընդդեմ Գոհար Բալասանյանի, Երևան քաղաքի Էրեբունի վարչական շրջանի խնամակալության և հոգաբարձության մարմնի՝ երեխաների բնակության վայրը որոշելու ու երեխաների հետ տեսակցության կարգ սահմանելու պահանջների մասին, որոշել է վճռաբեկ բողոքը բավարարել: Բեկանել ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 11.07.2022 թվականի որոշումը և գործն ուղարկել Երևան քաղաքի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարան՝ նոր քննության:

Վճռաբեկ դատարանի դատավոր Էդ. Սեդրակյանս, համաձայն չլինելով վերը նշված որոշման պատճառաբանական և եզրափակիչ մասերի վերաբերյալ Վճռաբեկ դատարանի դատավորների մեծամասնության կարծիքի հետ, ղեկավարվելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 27-րդ հոդվածի 9-րդ և 10-րդ մասերով, շարադրում եմ իմ հատուկ կարծիքն այդ մասերի վերաբերյալ:

1. Գործի դատավարական նախապատմությունը.

Դիմելով դատարան՝ Սարգիս Զատիկյանը պահանջել է Էմիլի և Էվելինա Զատիկյանների բնակության վայր սահմանել իր բնակության վայրը՝ ք. Երևան, Նոր Արեշ, 32-րդ փողոց, թիվ 85 տուն հասցեն, ինչպես նաև տեսակցության կարգ սահմանել Էմիլի ու Էվելինա Զատիկյանների հետ:

Սարգիս Զատիկյանը 29.01.2021 թվականին հայցի առարկան փոփոխելու և հայցապահանջը լրացնելու միջնորդություն է ներկայացրել, որով պահանջել է Էմիլի և Էվելինա Զատիկյանների բնակության վայր սահմանել իր բնակության վայրը՝ ք. Երևան, Նոր Արեշ, 32-րդ փողոց, թիվ 85 տուն հասցեն՝ պատասխանողին պարտավորեցնելով կայացվելիք վճիռն օրինական ուժի մտնելուց հետո՝ յոթնօրյա ժամկետում երեխաներին հանձնել իրեն, սահմանել իր կողմից երեխաներին տեսակցելու հետևյալ կարգը՝ պարտավորեցնել պատասխանողին շաբաթական առնվազն երկու անգամ երեխաներին ներկայացնել ք. Երևան, Նոր Արեշ, 32-րդ փողոց, 85 տուն հասցե՝ օրական 2-4 ժամ տևողությամբ կամ ապահովել երեխաների ներկայությունը և նրանց հետ ազատ հաղորդակցումը Երևան քաղաքի որևէ հասցեում:

Երևան քաղաքի առաջին աստիճանի ընդհանուր իրավասության դատարանի (այսուհետ՝ Դատարան) 17.12.2021 թվականի որոշմամբ քաղաքացիական գործի վարույթն ըստ Սարգիս Զատիկյանի հայցի ընդդեմ Գոհար Բալասանյանի, Երևան քաղաքի Էրեբունի վարչական շրջանի խնամակալության և հոգաբարձության մարմնի՝ երեխաների բնակության վայրը որոշելու ու երեխաների հետ տեսակցության կարգ սահմանելու պահանջների մասին, կարճվել է՝ գործը քաղաքացիական դատավարության կարգով քննության ենթակա չլինելու հիմքով, Սարգիս Զատիկյանից հոգուտ Գոհար Բալասանյանի բռնագանձվել է 60.000 ՀՀ դրամ՝ որպես փաստաբանի խելամիտ վարձատրության գումար. ՀՀ պետական բյուջեից Սարգիս Զատիկյանին վերադարձվել է 8.000 ՀՀ դրամ՝ որպես նախապես վճարված պետական տուրքի գումար:

ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի (այսուհետ՝ Վերաքննիչ դատարան) 11.07.2022 թվականի որոշմամբ Սարգիս Զատիկյանի վերաքննիչ բողոքը մերժվել է, և Դատարանի 17.12.2021 թվականի որոշումը թողնվել է օրինական ուժի մեջ:

Վճռաբեկ բողոք է ներկայացրել Սարգիս Զատիկյանը (ներկայացուցիչ Հրանտ Անանյան):

Վճռաբեկ բողոքի պատասխան չի ներկայացվել:

2. Վճռաբեկ բողոքի հիմքը, հիմնավորումները և պահանջը.

Սույն վճռաբեկ բողոքը քննվում է հետևյալ հիմքերի սահմաններում ներքոհիշյալ հիմնավորումներով.

Վերաքննիչ դատարանը կիրառել է «Քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին» 22.01.1993 թվականի կոնվենցիայի (այսուհետ՝ Կոնվենցիա) 32-րդ հոդվածը, որը չպետք է կիրառեր, խախտել է ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 182-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետը:

Բողոք բերած անձը նշված պնդումը պարզապես չէ հետևյալ փաստարկներով.

Դատարանը վկայակոչել է Կոնվենցիայի 32-րդ հոդվածը, որը միայն նախատեսում է, որ հայցվորը «կարող է» նաև դիմել նշված երկրի դատարան, եթե երեխաները մշտապես բնակվում են նշված երկրում, այսինքն՝ Կոնվենցիան սահմանում է իր իրավունքը, այլ ոչ թե պարտականությունը, իսկ իրավական օգնության վերաբերյալ Կոնվենցիայի դրույթները չեն կարող նսեմացնել և վերացնել ներպետական օրենսդրության ընդդատության կանոնները, դրանք միայն այլընտրանք են սահմանում իր համար, ոչ թե ներպետական օրենսդրության պահանջները ոտնահարելով պարտադիրություն՝ անձին զրկելով իր քաղաքացիության երկրում դատական արդյունավետ պաշտպանության հնարավորությունից:

Ստորադաս դատարանները որևէ պատշաճ տեղեկություն չունեն երեխաների կյանքի որակի և պայմանների, կրթության ու այլնի մասին, սակայն ըստ էության հանգել են հետևության՝ իբրև Հայաստանից դուրս գտնվելը բխում է նրանց շահերից, իսկ հոր կողմից դատական պաշտպանություն հայցելը չի բխում երեխաների լավագույն շահերից:

Վերաքննիչ դատարանը, վկայակոչելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 379-րդ հոդվածի 5-րդ մասը, չի անդրադարձել պատասխանողի ներկայացուցչի կողմից ապացույցներ ներկայացնելու համար սահմանված ժամկետից հետո՝ առանց համապատասխան միջնորդության նոր ապացույց կցելու և այդ ապացույցները Դատարանի կողմից վիճարկվող եզրափակիչ որոշման հիմքում դնելու հանգամանքին, մինչդեռ նշված փաստաթղթերը որպես ապացույց հետազոտելու ու վերջնական դատական ակտի հիմքում դնելու համար դրանք Դատարանում պետք է քննարկվեին միայն պատշաճ միջնորդության առկայության պայմաններում. այդ փաստաթղթերը ներկայացվել և գործի նյութերին կցվել են մեխանիկորեն, իր ներկայացուցչին չի տրամադրվել այդ փաստաթղթերի բնօրինակը՝ օտարալեզու տարբերակը, ինչն ինքնին միջնորդությունն առանց քննարկման թողնելու ինքնուրույն հիմք է: Այլ կերպ ասած՝ քննարկվող ապացույցները ներկայացվել են օրենքով սահմանված կարգի էական խախտմամբ, իսկ այդպիսի խախտումն իրավաչափ չի կարող համարվել միայն այն հիմնավորմամբ, որ կողմը չի առարկել դրա դեմ: Հակառակ մոտեցման պարագայում, եթե դատավարության ընթացքում կողմերից մեկն ակնհայտ ապօրինի գործողություն է կատարում, ապա այն կարող է համարվել իրավաչափ՝ զուտ մյուս կողմի չարձագանքելու պատճառով, ինչն անթույլատրելի և արդարադատության բուն էությունը խաթարող մոտեցում է:

Ինչպես Դատարանում գործի քննության ընթացքում, այնպես էլ վերաքննիչ բողոքում ինքը նշել է, որ չի վիճարկում երեխաների՝ հայցադիմում ներկայացնելուց 4 օր առաջ ՌԴ մեկնելը և այդտեղ գտնվելն ու ոչ թե նրանց՝ ՌԴ-ում մշտապես բնակվելը, հատկապես այն դեպքում, երբ ինքը վիճարկում է, ի թիվս այլնի, հենց «մշտական բնակության» եզրույթը և հասկացությունը, ուստի անթույլատրելի է ստորադաս դատարանների այն գնահատականը, թե ինքը չի վիճարկել երեխաների՝ ՌԴ-ում մշտապես բնակվելու հանգամանքը:

Ստորադաս դատարաններն անտեսել են, որ Հայաստանի քաղաքացին կարող է ունենալ միայն մեկ մշտական բնակության վայր, իսկ եթե փոխում է իր մշտական բնակության վայրը, ապա նախ յոթնօրյա ժամկետում պարտավոր է տեղեկացնել ՀՀ հյուպատոսական մարմնին, որն էլ իր հերթին դիմումն ստանալուց հետո պետք է կարգավորի նշված գործընթացը: Դատարանին չի ներկայացվել պատշաճ ապացույց այն մասին, որ պատասխանողը փոխել է իր մշտական բնակության վայրը: Ավելին՝ ՀՀ պետական ռեգիստրի պաշտոնական կայքից հետևում է, որ պատասխանողի տվյալները ռեգիստրում որևէ փոփոխության չեն ենթարկվել, և վերջինիս մշտական բնակության կացարանն է Հայաստանը:

Ստորադաս դատարանները հաշվի չեն առել, որ առկա չէ որևէ ապացույց, որ երեխաները 2020 թվականի հոկտեմբերից մշտապես, առանց ընդհատման բնակվել են ՌԴ-ում: Փաստ է միայն, որ 2020 թվականի հոկտեմբերի 8-ին պատասխանողը երեխաներին գաղտնի տարել է ՌԴ, իսկ թե դրանից հետո՝ մինչև 2021 թվականի դեկտեմբեր ամիսը, երեխաներն անընդմեջ գտնվել են ՌԴ-ում, թե տեղափոխվել են այլ վայր, որևէ ապացույց առկա չէ:

Վերոգրյալի հիման վրա բողոք բերած անձը պահանջել է բեկանել Վերաքննիչ դատարանի 11.07.2022 թվականի որոշումը և որոշում կայացնել գործն առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարան՝ նոր կազմով նոր քննության ուղարկելու վերաբերյալ:

3. Վճռաբեկ բողոքի քննության համար նշանակություն ունեցող փաստերը

Վճռաբեկ բողոքի քննության համար նշանակություն ունեն հետևյալ փաստերը՝

1) 27.04.2014 թվականին ծնված Էմիլի Սարգիս Զատիկյանի հայրը Սարգիս Զատիկյանն է, մայրը՝ Գոհար Բալասանյանը (**հատոր 1-ին, գ.թ. 10**).

2) 29.05.2019 թվականին ծնված Էվելինա Սարգիս Զատիկյանի հայրը Սարգիս Զատիկյանն է, մայրը՝ Գոհար Բալասանյանը (**հատոր 1-ին, գ.թ. 11**).

3) Սարգիս Զատիկյանը և Գոհար Բալասանյանը ՀՀ քաղաքացիներ են (**հատոր 1-ին, գ.թ. 12, 31**).

4) Էրեբունու թիվ 13 տեղամասի լիազոր ներկայացուցչի կողմից տրված, տրման ամսաթիվ չբովանդակող տեղեկանքի պատճենի համաձայն՝ Սարգիս Զատիկյանը բնակվում է ք. Երևան, Նոր Արեշ 32-րդ փողոցի թիվ 85 տանը, ունի երկու դուստր՝ Էմիլի Զատիկյանը և Էվելինա Զատիկյանը, երեխաները ծնվել ու ապրել են նշված հասցեում, Մոսկվա են մեկնել 07.10.2020 թվականից (**հատոր 1-ին, գ.թ. 175**).

5) Էմիլի Զատիկյանը և Էվելինա Զատիկյանը հաշվառված են եղել «Գրիգոր Նարեկացի» բժշկական կենտրոնում, հետազոտություններն ու պատվաստումներն ստացել են ամբողջական ծավալով: 2020 թվականի հոկտեմբերից դադարել է հաճախումը, 2021 թվականի հունվարից երեխաները հանվել են հաշվառումից (**հատոր 1-ին, գ.թ. 174**).

6) Էմիլի Զատիկյանը 05.09.2018 թվականից 20.08.2020 թվականը հաճախել է Երևանի թիվ 69 մանկապարտեզ ՀՈԱԿ (**հատոր 1-ին, գ.թ. 178**).

7) Էմիլի Զատիկյանը 2020-2021 ուսումնական տարում ընդունվել է Երևանի Պարույր Սևակի անվան հ. 123 հիմնական դպրոցի առաջին դասարան, 2020 թվականի հոկտեմբերի 9-ին ազատվել է դպրոցից Ռուսաստանի Դաշնություն մեկնելու կապակցությամբ (**հատոր 1-ին, գ.թ. 177**).

8) Բալաշիխա քաղաքային օկրուգի թիվ 12 միջնակարգ հանրակրթական դպրոցի տնօրենի կողմից 22.04.2021 թվականին տրված թիվ 116 տեղեկանքի՝ ռուսերենից հայերեն թարգմանության համաձայն՝ 2021 թվականի հունվարի 11-ից սկսած Էմիլի Զատիկյանը հաճախում է Բալաշիխա քաղաքային օկրուգի թիվ 12 միջնակարգ հանրակրթական դպրոցի մունիցիպալ բյուջետային հանրակրթական հաստատության բազայի «Ապագա առաջին կուրսեցու դպրոց» վճարովի կուրսը (**հատոր 1-ին, գ.թ. 159**).

9) Գոհար Բալասանյանին ՌԴ բնակության թույլտվության վերաբերյալ փաստաթուղթը տրամադրվել է 12.08.2021 թվականին: Հաշվառման ժամկետ է սահմանվել մինչև 19.01.2022 թվականը (**հատոր 1-ին, գ.թ. 49, 53**).

10) թվով երկու փաստաթղթերի՝ ռուսերենից հայերեն թարգմանությունների համաձայն՝ Էմիլի Սարգիս Զատիկյանի (ծնված՝ 2014 թվականի ապրիլի 27-ին) և Էվելինա Սարգիս Զատիկյանի (ծնված՝ 2019 թվականի մայիսի 29-ին) գտնվելու վայրի հասցեն է՝ Մոսկվայի

մարզ, Նովոյե Պավլինո միկրոշրջան, Բալաշիխա քաղաք, Տրոիցկայա փողոց, շենք 2-րդ, թիվ 3 բնակարան: Թարգմանությունները տրման ամսաթիվ չեն բովանդակում (**հատոր 1-ին, գլ. 51-52**).

11) Վերաքննիչ դատարանը հաստատված է համարել, և վճռաբեկ բողոքում չի վիճարկվում փաստն այն մասին, որ Էմիլի Ջատիկյանն ու Էվելինա Ջատիկյանը գտնվել են Ռուսաստանի Դաշնությունում 2020 թվականի հոկտեմբերից:

4. Հատուկ կարծիքի հիմնավորումները

Դիմելով Դատարան՝ հայցվոր Սարգիս Ջատիկյանը պահանջել է Էմիլի Ջատիկյանի և Էվելինա Ջատիկյանի բնակության վայր սահմանել հայցվորի բնակության վայրը՝ ք. Երևան, Նոր Արեշ, 32-րդ փողոց, 85 տուն հասցեն՝ պատասխանողին պարտավորեցնելով կայացվելիք վճիռն օրինական ուժի մտնելուց հետո՝ յոթնօրյա ժամկետում երեխաներին հանձնել իրեն, սահմանել հայցվորի կողմից երեխաներին տեսակցելու հետևյալ կարգը՝ պարտավորեցնել պատասխանողին շաբաթական առնվազն երկու անգամ երեխաներին ներկայացնել ք. Երևան, Նոր Արեշ, 32-րդ փողոց, 85 տուն հասցե՝ օրական 2-4 ժամ տևողությամբ կամ ապահովել երեխաների ներկայությունը և նրանց հետ ազատ հաղորդակցումը Երևան քաղաքի որևէ հասցեում:

Պատասխանող Գոհար Բալասանյանը ներկայացրած հայցադիմումի պատասխանով առարկել է հայցի դեմ՝ ի թիվս այլնի, հայտնելով, որ հայցվորից հեռացել է 2020 թվականի հուլիսին և բնակվել իր տատի և պապի տանը, որը գտնվում է հայցվորի տնից երկու տուն հեռավորության վրա, նկատի ունենալով, որ պատասխանողը ՀՀ-ում չունի բնակվելու վայր, պատասխանողի ծնողները ՌԴ քաղաքացիներ են և բնակվում են այնտեղ, 2020 թվականի հոկտեմբերի սկզբին մեկնել է ՌԴ և առայժմ բնակվում է ՌԴ-ում, որպիսի պայմաններում խնամակալության և հոգաբարձության մարմինը չի կարողանալու իրականացնել երեխաների կյանքի հետազոտություն և տրամադրել երեխաների լավագույն շահից բխող եզրակացություն, անհնար է լինելու նաև տեսակցության կարգի իրականացումը:

Դատարանը, վկայակոչելով Մինսկի կոնվենցիայի 32-րդ հոդվածի 1-ին, 3-րդ մասերը, հաստատված համարելով, որ «*Էմիլի Ջատիկյանն ու Էվելինա Ջատիկյանը մայր ծնող Գոհար Բալասանյանի հետ 2020 թվականի հոկտեմբեր ամսից մշտապես բնակվում են Ռուսաստանի Դաշնությունում*», եզրահանգել է, որ «*վեճի նկատմամբ կիրառելի է երեխաների մշտապես բնակության վայրի՝ Ռուսաստանի Դաշնության օրենսդրությունը, ուստի Երևան քաղաքի ընդհանուր իրավասության դատարանը Կոնվենցիայի 32-րդ հոդվածի 3-րդ մասի ուժով քննարկվող պարագայում իրավասու դատարան չէ*»:

Վերոշարադրյալ պատճառաբանություններով, վկայակոչելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 182-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետը, Դատարանը որոշում է ընդունել քաղաքացիական գործի վարույթը կարճել:

Վերաքննիչ դատարանը, վկայակոչելով Մինսկի կոնվենցիայի 32-րդ հոդվածի 1-ին մասը, արձանագրելով, որ «*թե պատասխանողի կողմից ներկայացված ապացույցներով (պատասխանողին բնակության թույլտվություն փախու մասին փաստաթուղթ, դպրոց*

հաճախելու մասին տեղեկանք, գտնվելու վայրի մասին երկու տեղեկանքներ), թե՛ հայցվորի հայտարարություններով (Վերաքննիչ դատարանում դատական նիստի ընթացքում ևս հայցվոր Սարգիս Զատիկյանն ընդունել է, որ երեխաները 2020 թվականի հոկտեմբերից գտնվել են Ռուսաստանի Դաշնությունում) հաստատվում է, որ երեխաները դեռևս 2020 թվականի հոկտեմբերից գտնվում են Ռուսաստանի Դաշնության տարածքում, այսինքն՝ երեխաների սոցիալական կապերը գտնվում են Ռուսաստանի Դաշնությունում, վերջիններս շուրջ երկու տարի է ինչ իրենց կենսակերպը վարում են այդպեղ», եզրահանգել է, որ «երեխաների՝ ՀՀ-ում հաշվառված լինելը չի կարող էական նշանակություն ունենալ և գործի առավել արդյունավետ քննությունն ապահովելու նպատակով Կոնվենցիայի 32-րդ հոդվածի ուժով սույն քաղաքացիական գործը ենթակա չէ քննության Հայաստանի Հանրապետության դատարանում քաղաքացիական դատավարության կարգով», մերժել է հայցվոր Սարգիս Զատիկյանի վերաքննիչ բողոքը՝ Դատարանի որոշումը թողնելով օրինական ուժի մեջ:

Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ «(...) ստորադաս դատարանները սույն՝ երեխաների բնակության վայրը որոշելու (տեսակցություն կարգ սահմանելու) գործով կիրառելի օրենսդրության և իրավասու դատարանի հարցը պարզելիս պետք է առաջնորդվեն Արձանագրությամբ փոփոխված Մինսկի կոնվենցիայի 32-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված՝ երկրորդ կանոնի կիրառմամբ, այն է՝ երեխայի բնակության վայրը որոշելու վեճը ենթակա է լուծման այն պետության օրենսդրության շրջանակներում և դատարանի կողմից, որի քաղաքացի են երեխաները:

Նկատի ունենալով, որ գործում բացակայում է երեխաների և ծնողների՝ մշտական համատեղ բնակության վայր ունենալու փաստը հավաստող որևէ ապացույց, սույն գործով երեխաները ՀՀ քաղաքացիներ են, Վճռաբեկ դատարանը եզրահանգում է, որ երեխաների՝ ծնողներից որևէ մեկի հետ ապրելու իրավունքի հարցը քննելու իրավասու դատարան է ՀՀ դատարանը:

(...) Վճռաբեկ դատարանը, հաշվի առնելով սույն գործով կիրառելի ներպետական և միջազգային իրավակարգավորումները, ելնելով երեխաների շահերի առավել ապահովման անհրաժեշտությունից, հիմք ընդունելով սույն գործով հաստատված այն բոլոր փաստերը, որոնք հավաստում են երեխաների բարեկեցության համար անհրաժեշտ պաշտպանությունը և հոգատարությունը՝ արձանագրում է, որ սույն գործով երեխաների՝ ծնողներից որևէ մեկի հետ ապրելու հարցը պետք է որոշվի ՀՀ օրենսդրության պահանջներին համապատասխան, ՀՀ իրավասու դատարանի կողմից, ինչն անտեսվել է ստորադաս դատարանների կողմից՝ հանգեցնելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 182-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի չհիմնավորված կիրառման և այդ հիմքով՝ քաղաքացիական գործի կարճման»:

Վճռաբեկ դատարանի դատավոր Էդ. Սեդրակյանս, համաձայն չլինելով վերը նշված որոշման պատճառաբանական և եզրափակիչ մասերում Վճռաբեկ դատարանի դատավորների մեծամասնության արտահայտած կարծիքի հետ, շարադրում եմ իմ հատուկ կարծիքը այդ մասերի վերաբերյալ:

«Երեխայի իրավունքների մասին» կոնվենցիայով պետությունը պարտավորվում է օրենսդրական, վարչական միջոցներ ձեռնարկել երեխայի շահերի ապահովման համար, սահմանել երեխայի խնամարկյալների, ծնողների իրավունքների և պարտականությունների ծավալը, հետևել պետական և պատկան մարմինների գործունեությանը տվյալ իրավահարաբերություններում միտված երեխայի բարեկեցությանն անհրաժեշտ պաշտպանությանը և հոգատարությանը:

«Երեխայի իրավունքների մասին» կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ երեխաների նկատմամբ բոլոր գործողություններում, անկախ այն բանից, թե դրանք ձեռնարկվում են սոցիալական ապահովության հարցերով զբաղվող պետական կամ մասնավոր հիմնարկների, դատարանների, վարչական կամ օրենսդրական մարմինների կողմից, առաջնահերթ ուշադրություն է դարձվում երեխայի լավագույն շահերին:

«Երեխայի իրավունքների մասին» կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ մասնակից պետությունները պարտավորվում են երեխային ապահովել նրա բարեկեցության համար անհրաժեշտ պաշտպանությամբ և հոգատարությամբ՝ ուշադրության առնելով նրա ծնողների, խնամակալների կամ օրենքով նրա համար պատասխանատվություն կրող այլ անձանց իրավունքներն ու պարտականությունները, և այդ նպատակով ձեռնարկում են օրենսդրական ու վարչական բոլոր համապատասխան միջոցները:

Կոնվենցիան ելնելով պայմանավորվող կողմերի քաղաքացիներին և նրանց տարածքներում բնակվող անձանց անձնական և գույքային իրավունքների կապակցությամբ պայմանավորվող բոլոր կողմերում սեփական քաղաքացիներին հավասարազոր իրավական պաշտպանություն ապահովելու ձգտումից, կարևորելով իրավական օգնություն ցուցաբերելու և որոշակի գործերի առանձնահատկություններով պայմանավորված ենթակայության և ընդդատության հատուկ կանոնների նախատեսման անհրաժեշտությունը, սահմանել է քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական որոշակի շրջանակի գործերի քննության ընդդատության հատուկ կանոններ: Այսինքն՝ Կոնվենցիան ստորագրած պետություններն ընդհանուր համաձայնությամբ իրենց քաղաքացիների մասնակցությամբ որոշ գործերի քննության իրավասությունը «զիջել», «փոխանցել» են մեկ այլ պայմանավորվող պետության՝ ելնելով գործերի արդյունավետ, արագ քննություն ապահովելու կանոնից և վստահ լինելով, որ Կոնվենցիայի ուժով իրենց քաղաքացիները ստանալու են այլ պետության քաղաքացիներին հավասարազոր իրավական պաշտպանություն: Այլ կերպ ասած՝ պայմանավորող պետությունները համաձայնություն են ձեռք բերել իրենց քաղաքացիների վերաբերյալ որոշակի վեճերի քննությունն այլ պետության իրավասությանը հանձնելու վերաբերյալ՝ սահմանելով ընդդատության հատուկ կանոններ:

Ընդ որում, ներպետական դատարանները սահմանափակված են ոչ միայն ներպետական նորմատիվ իրավական ակտերով, այլև վավերացված միջազգային պայմանագրերով: Այն դեպքում, երբ միջազգային պայմանագրով սահմանված է ընդդատության հատուկ կանոն, ապա ազգային դատարանները ոչ միայն իրավասու են, այլև պարտավոր են կիրառել այդ կանոնները (<< քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 21-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ հայցը ներկայացվում է պատասխանողի հաշվառման

(գտնվելու) վայրի, իսկ քաղաքացու՝ հաշվառման վայր չունենալու դեպքում՝ բնակության վերջին հայտնի վայրի առաջին ատյանի դատարան, եթե այլ բան սահմանված չէ սույն օրենսգրքով կամ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով): Ուստի, միջազգային պայմանագրով սահմանված ընդդատության հատուկ կանոնի կիրառումը ներպետական դատարանի կողմից չի կարող բնութագրվել որպես ներպետական նորմերի նսեմացում:

Կոնվենցիայի 32-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ ծնողների և երեխաների իրավահարաբերությունները որոշվում են այն Պայմանավորվող կողմի օրենսդրությամբ, որի տարածքում մշտապես բնակվում են երեխաները:

Երեխայի լավագույն շահերի ապահովման անհրաժեշտությունից ելնելով՝ պայմանավորվող պետությունները Կոնվենցիայով համաձայնության են եկել երեխայի հետ կապված վեճերը լուծել այն պետությունում, որտեղ մշտապես բնակվում է երեխան՝ անկախ քաղաքացիությունից. երեխայի բնակության վայրում հնարավոր է առավել արդյունավետ ապահովել վերջինիս կենսապայմանների, սոցիալական շփումների, կարիքների բացահայտման հնարավորությունը, երեխային դատարան հրավիրելը հնարավոր է կազմակերպել առավել արագ և առանց երեխային լրացուցիչ տեղափոխելու, տվյալ վայրի իրավասու մարմինները ևս առավել արդյունավետ կարող են երեխայի կենսապայմանները հետազոտել կամ մշտական այցելություններ, հսկողություն իրականացնել:

Կոնվենցիան օգտագործում է «երեխայի բնակության վայր եզրույթը: Հարկ է նշել, որ բնակության վայր է համարվում այն վայրը, որտեղ քաղաքացին մշտապես կամ առավելապես ապրում է: Այսինքն՝ բնակության վայրն այն տարածքն է, որտեղ անձը վարում է իր կենսակերպը՝ բնակվում է մշտապես կամ առավելապես: Երեխաների վերաբերյալ վեճերով հատկապես մշտական բնակության վայրը պարզելու համար պետք է հասկանալ, թե երեխան որտեղ է վարում իր կենսակերպը, որտեղ են նրա սոցիալական կապերը, շրջապատը, որտեղ է վերջինս օրինակ դպրոց կամ այլ հաստատություն հաճախում:

Սույն քաղաքացիական գործով թե՛ պատասխանողի կողմից ներկայացված ապացույցներով (պատասխանողին բնակության թույլտվություն տալու մասին փաստաթուղթ, դպրոց հաճախելու մասին տեղեկանք, գտնվելու վայրի մասին երկու տեղեկանքներ), թե՛ հայցվորի հայտարարություններով (Վերաքննիչ դատարանում դատական նիստի ընթացքում ևս հայցվոր Սարգիս Զատիկյանն ընդունել է, որ երեխաները 2020 թվականի հոկտեմբերից գտնվել են Ռուսաստանի Դաշնությունում) հաստատվում է, որ երեխաները դեռևս 2020 թվականի հոկտեմբերից գտնվում են Ռուսաստանի Դաշնության տարածքում, այսինքն՝ երեխաների սոցիալական կապերը գտնվում են Ռուսաստանի Դաշնությունում, վերջիններս շուրջ երկու տարի է ինչ իրենց կենսակերպը վարում են այդտեղ: Նման պայմաններում երեխաների՝ Հայաստանի Հանրապետությունում հաշվառված լինելը չի կարող էական նշանակություն ունենալ և գործի առավել արդյունավետ քննությունն ապահովելու նպատակով Կոնվենցիայի 32-րդ հոդվածի ուժով սույն քաղաքացիական գործը ենթակա չէ քննության Հայաստանի Հանրապետության դատարանում քաղաքացիական դատավարության կարգով՝ միաժամանակ նկատի ունենալով նաև այն հանգամանքը, որ ՌԴ-

ում մշտապես բնակվելու պարագայում առկա է խնամակալության հանձնաժողովին ներգրավելու իրավական կարգավորումների իրականացման անհնարինություն:

Միաժամանակ հարկ եմ համարում արձանագրել, որ Վճռաբեկ դատարանի այն պատճառաբանությունը, որ «Մինսկի Կոնվենցիայից և Արձանագրությունից հետո՝ 07.10.2022 թվականին ընդունված՝ «Քաղաքացիական, ընտանեկան և քրեական գործերով իրավական օգնության և իրավական հարաբերությունների մասին» Քիշնևի կոնվենցիայի (այսուհետ՝ Քիշնևի կոնվենցիա, ՀՀ համար ուժի մեջ է մտել 19.02.2005 թվականին) 35-րդ հոդվածը, որը նույնաբովանդակ է Մինսկի կոնվենցիայի 32-րդ հոդվածի՝ Արձանագրությամբ փոփոխված խմբագրությանը, և երեխաների ու ծնողների իրավահարաբերություններում (բացառությամբ ալիմենտային պարտավորությունների) ծագած վեճերը լուծելիս կիրառելի օրենսդրությունն ու իրավասու դատարանը որոշելու կանոն է սահմանել հաջորդաբար ծնողների և երեխաների մշտական համատեղ բնակության վայրի և երեխայի քաղաքացիության վերաբերյալ ելակետային տվյալների պարզման անհրաժեշտությունը», անհիմն է, քանի որ վերոնշյալ փոփոխությունը կատարվել է 07.10.2022 թվականին, իսկ սույն քաղաքացիական գործով Դատարանը գործի վարույթը՝ քաղաքացիական դատավարության կարգով քննության ենթակա չլինելու հիմքով, կարճել է 17.12.2021 թվականին, հետևաբար սույն քաղաքացիական գործը ենթակա չէ քննության Հայաստանի Հանրապետության դատարանում:

Ամփոփելով նշվածը՝ հարկ է արձանագրել, որ ստորադաս դատարանները իրականացրել են գործի բազմակողմանի քննություն, ուստի սույն գործով առկա չէ գործի նոր քննության անհրաժեշտություն: Հետևաբար գտնում եմ, որ վճռաբեկ բողոքը հիմնավորված չէ և ենթակա է մերժման, իսկ Վերաքննիչ դատարանի՝ 11.07.2022 թվականի որոշումը պետք է թողնել անփոփոխ:

Դատավոր՝

ԷԴ. ՍԵԴՐԱԿՅԱՆ